

Nr 13

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om tillfällig ökning av regeringsrådets antal; given Stockholms slott den 13 januari 1967.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om tillfällig ökning av regeringsrådets antal.

GUSTAF ADOLF

Herman Kling

Propositionens huvudsakliga innehåll

För att den nuvarande balansen av oavgjorda skatte-, kommunalbesvärs-, hälsovårds- och byggnadsmål i regeringsrätten skall kunna avarbetas snabbare föreslås i propositionen, att antalet regeringsråd tillfälligt ökas från 17 till 21.

Förslag

till

Lag**om tillfällig ökning av regeringsrådets antal**

Härigenom förordnas, att i stället för bestämmelserna i 1 § lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt¹ skall från och med den 1 september 1967 till dess regeringsrådets antal enligt denna lag nedbragts till sjutton gälla följande.

1 §.

Kungl. Maj:ts regeringsrätt skall till och med den 30 juni 1971 utgöras av tjugoen regeringsråd. Därefter skall antalet regeringsråd nedbringas till sjutton, i den mån det kan ske till följd av inträffade ledigheter. Enligt vad som är särskilt föreskrivet skall ett eller, när lagrådets extra avdelning är i tjänst, två av regeringsråden tjänstgöra i lagrådet.

2 §.

Regeringsrätten skall vara delad i fyra avdelningar, i den mån det lämpligen kan ske med hänsyn till regeringsrådets antal, och i annat fall i tre avdelningar. Avdelningarna är lika behöriga att upptaga mål och ärenden som hör till regeringsrättens handläggning. På varje avdelning skall arbetet pågå minst fyrtio veckor om året.

3 §.

Den närmare fördelningen av tjänstgöringsskyldigheten bestämmes av de regeringsråd som tjänstgör i regeringsrätten.

4 §.

Bestämmelserna om måls handläggning i vissa fall av högsta domstolen i dess helhet gäller i tillämpliga delar i fråga om regeringsrätten.

¹ Senaste lydelse av 1 § se 1965: 189.

Utdrag av protokollet över justitieärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 3 januari 1967.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LANGE, KLING, EDENMAN, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, GUSTAFSSON, GEIJER, MYRDAL.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Kling, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *tillfällig ökning av antalet ledamöter i regeringsrätten* och anför.

1 § lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt (regeringsrättslagen) fick sin nuvarande lydelse genom lag den 3 juni 1965 (nr 189), som trädde i kraft den 1 oktober samma år. I paragrafens första stycke föreskrivs att regeringsrätten skall utgöras av 17 regeringsråd och att ett eller, när lagrådets extra avdelning är i tjänst, två av regeringsråden skall tjänstgöra i lagrådet. Paragrafens andra—fjärde stycken innehåller följande. Regeringsrätten skall vara delad i tre avdelningar, vilka är lika behöriga att upptaga till regeringsrättens handläggning hörande mål och ärenden. På varje avdelning skall arbetet fortgå minst 40 veckor om året. Den närmare fördelningen av tjänstgöringsskyldigheten bestäms av de i regeringsrätten tjänstgörande regeringsråden. Bestämmelserna om måls handläggning i vissa fall av högsta domstolen i dess helhet gäller i tillämpliga delar i fråga om regeringsrätten.

I paragrafens ursprungliga lydelse föreskrevs att regeringsrätten skulle utgöras av sju regeringsråd. Ökad tillströmning av mål till regeringsrätten föranledde emellertid en växande arbetsbalans och gjorde det nödvändigt att undan för undan förstärka domstolen. Sålunda har särskilda lagar om tillfälliga förstärkningar gällt från år 1946 till den 1 oktober 1965. Dessa lagar har lagtekniskt haft den konstruktionen att lagarnas bestämmelser har fått träda i stället för 1 § regeringsrättslagen, vilken bestämmelse således tillfälligt har satts ur kraft. Den senaste av de särskilda lagarna var lagen den 23 mars 1956 (nr 73) om tillfällig ökning av regeringsrådets antal (ändrad 1960: 44 och 1962: 143, upphävd 1965: 189). Enligt den lydelse lagens 1 § hade efter 1962 års ändringar utgjordes regeringsrätten t. o. m. den 30 september 1965 av sexton regeringsråd, och antalet regeringsråd skulle

därefter nedbringas till sju i den mån så kunde ske till följd av inträffade ledigheter. En av regeringsrättens lagfarna ledamöter skulle tjänstgöra i lagrådet. 2—5 §§ i 1956 års lag innehöll bestämmelser som svarade mot 1 § andra—fjärde styckena regeringsrättslagen i dess dåvarande lydelse men med den skillnaden att den särskilda lagen gav regeringsrätten möjlighet att arbeta på avdelningar. Regeringsrättens arbete skulle alltså även enligt 1956 års lag fortgå minst 40 veckor om året (2 §). I den mån så med hänsyn till regeringsrådets antal lämpligen kunde ske, skulle regeringsrätten arbeta på avdelningar, vilka var lika behöriga att upptaga till regeringsrättens handläggning hörande mål och ärenden (3 §). Den närmare fördelningen av tjänstgöringsskyldigheten skulle bestämmas av de i regeringsrätten tjänstgörande regeringsråden (4 §). Bestämmelserna om måls handläggning i vissa fall av högsta domstolen i dess helhet skulle i tillämpliga delar gälla i fråga om regeringsrätten (5 §).

1956 års lag upphörde som nämnts att gälla den 1 oktober 1965 samtidigt som den nuvarande lydelsen av 1 § regeringsrättslagen trädde i kraft.

Sedan oktober 1956 arbetar regeringsrätten på tre avdelningar. Sammanlagda antalet föredragningsdagar uppgår f. n. till omkring 125 per år och avdelning.

Regeringsrättens arbetsbörda under tiden fr. o. m. år 1939 framgår av följande uppgifter om antalet inkomna, avgjorda och balanserade mål. I antalet avgjorda mål ingår även mål som har återkallats, överlämnats till annan myndighet eller avförts av annan anledning.

År	Under året		Vid årets utgång balanserade
	inkomna	avgjorda	
1939	2 174	2 262	986
1945	3 027	2 368	2 281
1950	3 221	2 668	4 589
1955	3 865	3 768	6 102
1960	4 890	5 104	6 304
1961	4 583	4 315	6 571
1962	4 615	4 350	6 836
1963	4 564	4 273	7 127
1964	4 153	4 763	6 517
1965	4 249	4 404	6 362

Under första halvåret 1966 var antalet av regeringsrätten avgjorda och avförda mål sammanlagt 2 170. Under tredje kvartalet 1966 var motsvarande antal 795. De balanserade målen uppgick den 30 juni 1966 till 6 497 och den 30 september samma år till 6 774. Av de balanserade målen sistnämnda dag var omkring 4 400 färdiga till föredragning. De ojämförligt flesta av de balanserade målen (5 245) var sådana som ankommer på finansdepartementets föredragning (huvudsakligen skattemål). Av de övriga var 138 hälsovårdsmål, omkring 220 kommunalbesvärsmål och 357 byggnadsmål.

Svenska stadsförbundet har i skrivelse till Kungl. Maj:t den 4 februari 1966 påtalat det ökade dröjsmålet med kommunalbesvärsmålen avgörande. I dessa mål var den genomsnittliga väntetiden mellan länsstyrelsens beslut och regeringsrättens utslag år 1952 5 1/2 månader och år 1964 11 1/2 månader.

Även i fråga om hälsovårdsmålen och byggnadsmålen har tiden från besvärens inkommande till deras prövning i regeringsrätten visat tecken på att öka. Tiden är beträffande hälsovårdsmålen omkring 15 månader och beträffande byggnadsmålen i genomsnitt 16 månader.

Balansen av skattemål har sedan ett decennium i stort sett uppgått till mellan 5 000 och 6 000 mål. I dessa mål har det under senare tid dröjt från tre och ett halvt till fyra år mellan kammarrättens utslag och regeringsrättens avgörande.

Regeringsrättens organisation och arbetsuppgifter m. m. har behandlats av förvaltningsdomstolskommittén i dess den 30 december 1966 avlämnade betänkande »Förvaltningsrättskipning» (SOU 1966:70). Kommittén föreslår att i det stora flertalet mål rätten att få talan prövad av regeringsrätten skall göras beroende av särskilda villkor. Det föreslås sålunda att det liksom i högsta domstolen i allmänhet skall krävas prövningstillstånd för att anförda besvär skall närmare prövas av regeringsrätten. Vidare anser kommittén att — bortsett från frågor om prövningstillstånd — fem regeringsråd skall delta i målen avgörande i stället för som nu vanligen endast fyra. Enligt kommitténs förslag skall regeringsrätten utökas med två ledamöter.

Kommittén har också gått in på frågan om avarbetningen av regeringsrättens nuvarande balans av oavgjorda mål. Enligt kommitténs beräkningar torde den behövliga minskningen av balansen kunna åstadkommas på cirka tre år om den av kommittén förordade nya organisationen införs. Kommittén framhåller i detta sammanhang, att man kan förbättra utgångsläget för den nya ordningen genom att tillsätta de föreslagna två nya regeringsråden innan kommitténs förslag är slutbehandlat. Kommittén diskuterar också alternativet att omedelbart tillsätta fyra nya regeringsråd, varigenom regeringsrätten skulle kunna arbeta på fyra avdelningar. För sistnämnda lösning talar att en snabbare avarbetning av balansen härigenom möjliggörs. Mot en sådan lösning anses dock tala att det med så många som fyra avdelningar blir ökade svårigheter att upprätthålla enhetlighet och konsekvens i rättstillämpningen. Anses det påkallat att omedelbart tillföra regeringsrätten nya ledamöter, menar kommittén att det är övervägande skäl för en sådan lösning, som inte behöver medföra en ökning av antalet avdelningar.

Det är enligt min mening uppenbart att regeringsrätten f. n. har alltför stor arbetsbörda och att åtgärder måste vidtas för att förbättra dess arbetsläge. Frågan om domstolens framtida ställning och uppgifter kan dock över-

vågas mera ingående först sedan förvaltningsdomstolskommitténs betänkande har remissbehandlats. Att genomföra en större reform av förvaltningsdomstolsorganisationen kräver f. ö. med nödvändighet ganska lång tid. Frågan om en sådan reform bör därför inte föranleda uppskov med sådana förbättringar av arbetsförhållandena inom regeringsrätten som är angelägna och som kan genomföras utan att förutsättningarna för framtida reformer nämnvärt rubbas.

Den stora balansen av oavgjorda mål, som regeringsrätten har sedan många år, medför allvarliga olägenheter. För det allmänna är det ofta av stor vikt att kommunalbesvärsmål, hälsovårdsmål, byggnadsmål och andra liknande mål av vikt för samhällsutvecklingen avgörs snabbt. För den enskilde är det särskilt betänkligt att skattemålen inte kan avgöras snabbare. Det synes inte försvarligt att längre uppskjuta åtgärder som effektivt kan nedbringa regeringsrättens målbalans. Jag föreslår därför att regeringsrätten nu tillfälligt förstärks.

En ökning av antalet regeringsråd torde böra avse två eller fyra. Det sistnämnda alternativet ger regeringsrätten förutsättningar att t. v. arbeta på fyra avdelningar och öppnar därigenom möjligheter för en jämförelsevis snabb minskning av målbalansen. Om en ny avdelning med fyra ledamöter inrättas, medför nämligen detta att omkring 105 föredragningsdagar per år tillkommer och att ytterligare 1 000—1 200 mål kan avverkas årligen. Härigenom skulle arbetsbalansen kunna nedbringas till rimlig nivå inom loppet av omkring fyra år och väntetiderna samtidigt kunna förkortas undan för undan. Visserligen kan det sägas att inrättandet av ytterligare en regeringsrättsavdelning är förbundet med en viss ökad risk för bristande enhetlighet i rättstillämpningen, men farhågorna i den vägen bör inte överskattas. De bör i allt fall inte tillmätas avgörande betydelse, eftersom det är fråga endast om en provisorisk anordning. Fördelarna med en snabb avverkning av målbalansen är så betydande att de klart överväger. Antalet regeringsråd bör därför enligt min mening ökas med fyra.

Jag vill understryka att den av mig förordade tillfälliga förstärkningen av regeringsrätten inte rubbar förutsättningarna för en framtida reform av förvaltningsrättskipningen och inte heller föregriper kommande ställningstagande till förvaltningsdomstolskommitténs förslag.

I enlighet med det anförda föreslår jag att regeringsrätten fr. o. m. den 1 september 1967 tillfälligt förstärks med fyra ledamöter. Sammanlagda antalet ledamöter blir i så fall 21, varav två beräknas tjänstgöra i lagrådet. Utökningen bör beslutas för tiden t. o. m. den 30 juni 1971. Efter utgången av denna tid bör antalet regeringsråd åter nedbringas i den mån det kan ske till följd av inträffade ledigheter. Bestämmelser av nu angiven innebörd bör tas in i en särskild lag. I övrigt bör denna utformas i huvudsaklig överensstämmelse med 1956 års lag.

Frågan om anslag för de ökade kostnader, som följer av förslaget, kommer att anmälas i statsverkspropositionen till riksdagen.

I enlighet med det anförda har inom justitiedepartementet upprättats förslag till *lag om tillfällig ökning av regeringsrådets antal*, vilket torde få fogas till statsrådsprotokollet i detta ärende som *bilaga*¹.

Föredraganden hemställer att lagrådets utlåtande över lagförslaget inhämtas för det i 87 § regeringsformen avsedda ändamålet genom utdrag av protokollet.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:
Britta Gyllensten

¹ Bilagan har uteslutits här. Den är likalydande med det lagförslag som är fogat vid propositionen.

Utdrag av protokoll, hållet i lagrådet den 10 januari 1967.

Närvarande:

f. d. justitierådet	LIND,
justitierådet	SÖDERLUND,
regeringsrådet	ÅBJÖRNSSON,
justitierådet	BRUNNBERG.

Enligt lagrådet denna dag tillhandakommet utdrag av protokoll över justitieärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 3 januari 1967, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i 87 § regeringsformen avsedda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om tillfällig ökning av regeringsrådets antal*.

Förslaget, som finns bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av assessorn i Stockholms rådhusrätt Stina Lagergren.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:
Ingrid Hellström

Utdrag av protokollet över justitieärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 13 januari 1967.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LANGE, KLING, EDENMAN, JOHANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, GUSTAFSSON, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Kling, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter lagrådets den 10 januari 1967 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 3 januari 1967 remitterade förslaget till *lag om tillfällig ökning av regeringsrådets antal*.

Föredraganden upplyser, att lagrådet lämnat lagförslaget utan erinran, och hemställer, att Kungl. Maj:t genom proposition föreslår riksdagen att antaga förslaget.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Britta Gyllensten